

Vreme i prostor

Nisam pisala. Dugo. Razne sam izgovore imala. Ili su možda bili realni razlozi. Ali šta je realno? I kakvi su to valjani razlozi?

Imam dvoje dece.

Nemam vremena.

Moram da pišem za novac.

Ne ostane mi dovoljno energije.

Nisam pisala. Dugo. Pomirlila sam se već s tim da ove knjige neće biti. Da će ostati niz crtica rasturenih u nekoliko foldera. Dok nisam shvatila da vidim njih naspram sebe, sedeći za stolom. Nema laptopa, nema knjiga, nema svezaka, ničega.

Kao na nekoj optuženičkoj klupi. Ili u sudnici. Ta scena, filmska, svima poznata, u kojoj sedim ja a one naspram mene.

Štreberka je za kompjuterom, ispravljena sedi za stolom, spremna je da kuca šta joj se kaže ili sve što čuje, da prosto zapiše, bez previše promišljanja.

Kritičarka drži telefon, da za svaki slučaj i snimi ako Štreberka ne uspe nešto da uhvati. Sedi pored mene. Malo mi je neprijatno od njene blizine, ali joj ništa ne govorim.

Buntovnica je na podu, u turskom sedu, ležerno zavaljena na jastuče. Mislim da će da pusti muziku. Možda i da zaigra. Iznenadena sam, ali ne deluje kao da ne želi da bude ovde; čini mi se da čak i uživa. Možda je ona sve ovo i smislila.

Dramaturškinja je naslonjena na prozor. Gleda malo mene, malo u daljinu. Otvara prozor. Uplašim se da želi da skoči, ali shvatim da vadi cigaretu i upaljač. Cigaretu i upaljač? Opet puši? Imam poriv da joj kažem da se ovde ne puši, ali osetim dim cigarete i jako poželim da tražim jednu. Ne usudim se.

Počinjemo, može?

Da.

Mogu ja prvo pitanje?

Ako baš moraš.

Moram. Zašto ne pišeš?

Misliš zašto pišem?

Hej, mi pitamo, ti odgovaraš.

Ali obično se pitam zašto pišem.

Nisam te neko vreme videla da pišeš, tako da ne možemo baš mnogo da izvučemo iz tog pitanja. Dakle, da čujemo?

Ne volim rečenice koje počinju sa *ne*. Ne volim kada ne pišem. A onda kada krenem da pišem, nisam baš sigurna zašto to radim. Uplašim se. Praznih reči i rečenica. Uplašim se sebe. I reakcija ljudi. Kritike.

Vidi se da nisi dugo pisala, traljavi ti bre ti odgovori.

Ovoga puta se moram složiti sa njom.

Možda ćemo morati da krenemo sa celim rečenicama, pa da puštamo da ih ona nastavlja.

Znam ja šta želim da kažem, samo ne znam šta želim da napišem. I kako.

Prosto napiši to što bi rekla, vrlo je jednostavno.

Ali kad pokušam to da uradim, kada sednem sa tom namerom, ne deluje mi da su reči koje krenem da pišem dovoljno dobre. I onda i ne krenem.

Možda je do koncentracije. Do fokusa.

Tako je. Potrebno je da kreiraš atmosferu za pisanje koja će da te uvuče, koja će da bude toliko idealna da se nećeš usuditi da radiš nešto drugo.

Pronašla sam jednom jako dosadnu muziku za pisanje. Baš tako se zove: *muzika za pisanje*. Na početku deluje zanimljivo. Klavir i neka emotivna nota, daje fin okvir u koji možeš da uplivaš mislima. A onda sam shvatila da se sve ponavlja ukруг. Ide ukруг. Unedogled. Razumete? Dva sata se ponavlja. Nije to muzika za pisanje. Mislim, jeste. Piše lepo. Muzika za pisanje. Ali to je muzika koja ne radi. Koja postoji da te ne bi radila. Koja postoji da bi te na neki način anestezirala, da te odseče od spoljašnjeg sveta. I to je u redu. Ali je problem što te odseče i od sebe samog. Muzika treba da nas vozi ka našim emocijama, a ova se samo vrtela ukруг. Sranje.

I zato nisam pisala. Nije me radila muzika. A potrebna mi je muzika da bih pisala. Ja sam nekada kao kamen. Ne, nije to baš sjajna metafora. Kamen ni unutra nema ništa. Nikada nisam razumela to *biti kao kamen*. Ja sam nekada kao miran vulkan. Ničega nema spolja. Ma čak ni onaj dim. Al' se može aktivirati svaki čas, pokuljati lava. A opet, nekada nisam ni taj vulkan, tada kada mi je potrebna muzika za pisanje, a ni ona me ne radi. Ne znam šta sam tada. Ne znam sa čime da se uporedim.

Ali znam da mi treba muzika. Da ono što je unutra počne da pleše. Ili da skače. Ili da vrišti. Zato nisam pisala. Nije bilo muzike. U meni. Oko mene. A ni u mom životu. I nije do plejliste. Ma kakvi. Do muzike u nama je. Ova muzika izvan nas samo pokreće tu u nama.

Pustiću muziku.

Potrebna mi je muzika uz koju sam se ljubila. Potrebno mi je da se ljubim kao da mi je prvi i poslednji put. Nisam se dugo ljubila, pa nisam dugo ni pisala. Nisam dugo glasno pevala. Puno sam mislila o životu. Ali ne ono život kao filozofska tema. Ne. To mislim da i ne umem.

O svakodnevnici. O tome da se ujutru probudiš i shvatiš da si živ i setiš se šta sve taj život nosi i šta je sve potrebno taj dan da uradiš. O životu u kom je potrebno jesti, nahraniti sebe i decu. O onom životu u kom hleb košta 150 dinara, ako kupuješ onaj zdraviji. A koji je u stvari zdraviji? I šta je jebeno zdravije?

I onda pitanje koje se pojavi u mislima, koliko treba da napišem da bih obavila jednu nabavku. To je ključno pitanje u stvari. Ne da li da napišem 500 ili 1000 reči da bih završila roman do kraja godine, to su jednostavna pitanja. Treba naći odgovor na pitanje koliko naplatiti tekst? Jer to me često pitaju, koliko mi košta tekst. Hm, koliko košta tekst? Po reči, po rečenici, po ideji, po učinku? Da probam ovako da izračunam.

1 kg banana – 150 din.

Zdraviji hleb – 150 din.

Humus – 205 din.

Vegansko mleko – 199 din.

1 kg paradajza – 134 din.

1 kg krastavaca – 89 din.

1 kg tikvica – 70 din.

Pileće belo meso – 450 din.

Toliko naplaćujem tekst. Naslov za kilogram hleba. Mislim da je računica prilično fer. Prvi pasus mleko i banane. Sredina teksta pileće belo, tikvice i paradajz. Dobar zaključak krastavci i humus. Mogu li da dobijem čašu vode, ožednela sam od ove hrane?

Izvoli...

Ali to nije tema, to sa hlebom. Znaš o čemu treba da pišeš?

To ćeš da me pitaš? Da li znam o čemu? 'Ajde neka podigne ruku onaj ko ne zna o čemu ovde sad želimo da govorimo. Ili pišemo. Vidiš, niko ne diže ruku. Nećemo da se zajebavamo. Svi znamo o čemu se ovde ne priča i o čemu se u knjizi ne piše.

I?

Oladi malo, kapiraš da samo želimo da ti pomognemo? Ja sam uvek na tvojoj strani, ali sad si malo preterala.

Vi da mi pomognete? Ma u vama je moj najveći problem. U tome što vas puštam da budete tu, da mi pričate sada sve ovo.

Ne. Možda se nismo slagali oko toga o čemu je ova knjiga i kako da bude napisana, ali se svi slažemo da moraš da pišeš o tome.

Moram?

Trebalo bi.

Ah, *trebalo bi* je malo lakša reč za *moraš*.

Da ti je potrebno.

Plašim se da ako ponovo uđem u tu rupu više nikada iz nje neću izaći. A možda sam već sad u toj rupi? Zašto ćutite? Recite nešto... Mislite li da sam u rupi? To mislite, je l' tako?! Ali, zašto ćutite?

Ne mogu da dišem. Zašto sam vas uopšte pustila da me uvučete u ovo sranje i da pričamo o tome? Razlaz. Jeste me čule, odlazite! Da vas ne vidim. Nemojte ni da pokušavate da ostanete ovde. Odlazite. Odmah. Što stojite tu i gledate me tako glupo? Ne mogu više da vas trpim, da vas slušam, da vas gledam.

Ali mi smo *ti*.

Gde da odemo?

Nemamo mi gde da odemo.

Ne, ne, ne, ne govorite to. Ništa ne govorite. Prestaniteeeee...

Stani, stani, polako. Jesi dobro?

Smiri se.

Smiri se, kakva glupost. Smiri se ti.

Polako. Zagrliću te sad. U redu? Kako se osećaš?

Ne mogu da dišem. Osećam bol u glavi i sevanje. Kad se sagnem i kada podignem glavu.

Moramo da te odvedemo u hitnu.

Ne. Nećete vi mene nigde da vodite.

A da zovemo hitnu pomoć?

Neće doći. Reći će da popijem bensedin.

Gde ti je bensedin?

Nemam bensedin. Ne pijem bensedin.

Možda da ipak popiješ ovaj put. Malo da se opustiš.

Neću da se opustim, hoću da vi nestanete. Ne mogu da pišem. Ne mogu više da napišem ni jednu jedinu reč. I boli me glava zbog toga. Telo me boli. Sve, od malog prsta na nozi, koji je uglavnom ukočen, levi posebno, preko kičme, koju povremeno mislim da ne mogu da ispravim, a onda mi se učini da ne mogu da je savijem. Rebra od ubrzanog disanja; rebra me svakodnevno bole. I pluća. I svaki udah i

v b k s d

izdah me boli. I grlo. Stavljam med, stavljam mentu, nanu. Nekada pomogne, ali sam uglavnom bez glasa. Bilo kakvog.

I najviše me boli onaj ožiljak koji više ne postoji. Znam da zvuči čudno, kako da boli nešto što ne postoji, trebalo bi da je prestalo da boli. Ali... To je ožiljak od pisanja. Od načina na koji držim olovku. Ceo život, otkad sam počela da pišem, imam taj ožiljak. Dok sam studirala, on je bio crven i često je imao plikove po sebi. Pa sam te ranice sekla makazicama. Nekada sam stavljala hanzaplast da zaštitim prst. Boli me što nema tog ožiljka. To me toliko boli da mi bol razara ceo stomak. I bensedin ne pomaže, probala sam. Ni alkohol. Ni plakanje. Ni spavanje. Ni šetnja. Pauza. Seks. Kupovina lepih haljina. Susret sa prijateljima. Druženje sa neprijateljima. Još jedan kurs. Knjiga koja mi se ne dopada, a ni ona koja me je oduševila.

Misli se nižu i mešaju. Nisam sigurna da li spavam ili sam budna. Možda i sanjam sve. Kakav bi to kliše bio. Kada podignem glavu vidim da ih nema. Sama sam sa svojim rečima.

Moram da pokušam da ih vežem. Moram da se potrudim da ih sklonim od sebe na silu, možda i da se fizički suprotstavim, da ih napadnem. A onda, uplašim se da ne mogu sama. Pomislim kako sam uz njih napisala sve druge knjige i kako i ne znam da pišem bez njih. I tada, baš tada, one nisu tu. Evo sad, nema ih nigde. Onda već mislim da haluciniram. Dok ne shvatim – sve su one ja i ja sam sve one. I svaki dan je neka tu, a nekada nije nijedna. I ne mogu sama isto koliko ne mogu sa njima. I ako ne uspem, nije samo moja krivica, malo je i njihova.

A možda je samo potrebno da napišem tu jednu jebenu priču, bilo kakvu i bilo koju priču iz tog perioda.

v

b

k

s

d

Priča

Kriva

Nisam od onih koje lako započinju razgovor sa nepoznatima na ulici. Ni od onih kojima ljudi samo priđu i počnu da pričaju svoju životnu priču. Pre će da me zao-
biđu. Kao da mi je u govoru tela naglašeno da ne želim nepotrebnu interakciju. Kad mi je nešto simpatično ili privlačno, kada želim da ostvarim komunikaciju, zadržim se na osmehu. To je moj vid podrške za nepoznate ljude na ulicama, posebno mame, starije i one koji su prepušteni sudbini, koji su zastali.

Zato sam se iznenadila, skoro i trgla kada mi je prišla. Zaustavila me je dok sam pratila svoju dvogodišnjakinju po trgiću gde je jurila za golubovima i drugim sitnicama koje su joj privlačile pažnju i skretale je sa pravolinijske putanje. Bila sam od onih mama koja se trudi da dete ima slobodu da istražuje, a da istovremeno vodim računa da ne padne, ne sklizne, ne upadne u rupu, ne krene da trči na pogrešnu stranu. Nije bio lak taj trud. Poslednje što sam očekivala jeste da me neko sa strane posmatra i da mi se naposletku obrati.

„Zašto tako lepa mlada žena hoda tako kriva i pogrbljena?“, pitala je direktno, ni ne trudeći se da bude tiha. Kao da me je pitala gde je ta i ta ulica ili koliko godina ima ćerka.

Nasmejala sam se. Inače se često tako glupo nasmejem, pa tek posle shvatim da sam želela da odreagujem, ali mi lepo vaspitanje ne dozvoljava. Mada, istina je da i ne znam da odgovorim u takvim situacijama, već mi satima kasnije

iskrsavaju monolozi koje je trebalo da izdeklamujem u datom trenutku. Instinktivna reakcija je bila da se odbranim. Uvek sam se branila, čak i kada me nisu napadali. Pravedala se, izvinjavala i objašnjavala svoje postupke, misli i želje. Krenula sam da kažem, da joj objasnim da nisam kriva, da sam se samo pogrbila jer pazim... Preduhitrila me je, kao da je znala šta je sledeće. Možda i jeste. Očekivala je tu odbranu, pa ju je zaustavila pre nego što se desila.

„To Vam je iznutra. Tako se osećate”, ispalila je spremnu rečenicu.

Ma odakle tebi pravo da bilo šta komentarišeš. Da govoriš nešto o meni iznutra. Ko da ti na osnovu glupe situacije spolja možeš da imaš bilo kakvu predstavu o meni iznutra. Jer kod mene je sve u redu, i više nego u redu, i nema to nikakve veze kako ja spolja izgledam. Kako uostalom misliš da jedna mama može da izgleda, kako si...

Nisam rekla ništa od toga, samo sam pomislila. I da sam htela da kažem bilo šta, ne bih uspela, jer dok sam se pribrala videla sam da ona već odlazi. Gledala sam za njom, a ona se okrenula još jednom i osmehnula se, potpuno dobronamerno. Htela sam da viknem za njom *niste u pravu, ne osećam se tako*. Htela sam da vrisnem:

Nisam kriva.

Ali nisam. Umesto toga sam se pogledala u obližnji izlog. Bila sam potpuno pogrbljena. Potrudila sam se i uspela malo da ispravim leđa. Teško mi je išlo, bolelo je. Povila sam ramena unazad. Stajala sam tako trenutak i shvatila da ne ide. Osećaj krivice je bio neispravlјiv. I znala sam da je u pravu. Da je tačna cela rečenica, svaka reč koju je izgovorila.

Naše telo nepogrešivo pokaže naša osećanja, na ovaj ili onaj način. Nestane nam dah, preskoči srce, izgubimo glas, iskrivimo leđa. I svaka od tih stvari pokaže koji deo nas je u boli. To povijanje ramena i pravljenje grbe na svojim leđima, to saginjanje ka dole, umesto gledanje ka napred i gore je nesigurnost, nedostatak samopouzdanja i samopoštovanja, nemogućnost da vidimo sebe. Da, naše telo zna. Jako dobro zna da li je zaista sve u redu. Zna mnogo bolje od nas. I ako nije sve u redu, kao što često tvrdimo, ono se razboli ili se iskrivi.

Savila sam se da bih podigla ćerku. Sa njom u rukama je bilo nemoguće da se ispravim u potpunosti. Spustila sam je u kolica i prošla još jednom pored izloga. Pokušala sam da ispravim leđa. Osećaj krivice je i dalje bio tu. Krivice što sam napustila sebe. Što sam prestala da pišem, da kreiram i polako iz toga prestajala da verujem da treba, da umem, da mogu, da uopšte želim. Krivice što sam prestala da verujem da bilo šta želim. Krivice što sam izgubila sebe.

I svaki put kada u odrazu vidim sebe krivu i pogrbljenu – ja stanem. Zapitam se; što sam sada kriva? Šta sam sebi skrivila? Za šta krivim sebe?

„Mama, maaaaa...” dozivala me je, raspoložena i vesela.

Trgla sam se. Sklonila sam pogled od kompjutera i shvatila da ih nema, da sam sama nad svojim tekstom. Ustala sam i otrčala u dečiju sobu. Nije bilo nikoga. Pomislila sam da se igraju sa ćerkom, ali nisu bile ni tamo. Nigde ih nije bilo.

Vreme je da završim ovu knjigu. Samo su se utišale u ovom trenutku, jer sam sagledala ono što me zaista blokira da nastavim. Sklonile su se, za sada. I to je momenat da napišem ono što sam sve vreme želela i pokušavala, a što je namenjeno direktno vama i vašem odnosu sa svim glasovima koje čujete kada počnete da stvarate.

KRAJ

Početak

Po svim kriterijumima i pravilima pisanja, ovo je trebalo da bude početak knjige, jer se pravila tada postavljaju, a onda ih kroz knjigu, ili kroz proces i život, razvijamo i učimo.

Ali ova knjiga se od početka protivi naučenim pravilima, rutinama i planovima kojih sam pokušala da se držim i da zacrtam. Protivi se postavljenim rokovima za koje sam bila sigurna da neću ispoštovati još tada kada bih ih upisala u kalendar. Ova knjiga se najviše protivi toku i procesu na koji sam navikla. Onom koji me je uvek do sada vodio od početka do kraja kreiranja celine i bio čvrst oslonac.

U toku pisanja osećala sam se nesigurno, ali moram da priznam da sam retko pomislila da neću uspeti. Prosto bih se prepuštala, iako nekada ni sama nisam znala čemu. Sedala sam i pisala sve što sam u tom trenutku osećala i promišljala. I u tom prepuštanju se dogodila i odluka da nešto što najviše liči na početak jedne knjige o pisanju i unutrašnjim kritičarima treba da postane njen kraj.

I zato vam tek sada konkretno i precizno pišem o unutrašnjim kritičarima i razlažem sve potrebne elemente našeg odnosa sa njima na manje činioce, kako bih vam ga približila. Na taj način ćete i vi moći da uvidite pravilnosti odnosa koji imate sa svojim unutrašnjim glasovima. I konačno, ovde će se naći i predlog na koji način da se nosite sa njima, šta da uradite kada se oni pojave i kako da ih tretirate.

Kao što uvek radim sa temama sa kojima se upustim u koštac, i u vezi sa ovom sam pročitala niz tekstova i knjiga, diskutovala o temi sa svojim terapeutom, koučem i prijateljima psiholozima. Kao svaki put do sada, mnoge definicije i objašnjenja su bile samo putokaz da pronađem svoj način u razumevanju unutrašnjih kritičara.